

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.02.1998, sp. zn. 3 Cdon 1209/96, ECLI:CZ:NS:1998:3.CDON.1209.1996.1

Číslo: 51/1999

Právní věta: Nárok na náhradu podle ustanovení § 23 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. lze zahrnout do majetkového podílu oprávněné osoby (§ 7 odst. 4, § 13 odst. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Sb.) jen tehdy, když se účastníci na tomto způsobu náhrady dohodli.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.02.1998

Spisová značka: 3 Cdon 1209/96

Číslo rozhodnutí: 51

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Restituce, Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 229/1991 Sb. § 23 odst. 1 42/1992 Sb. § 7 odst. 4

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 51

Nárok na náhradu podle ustanovení § 23 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. lze zahrnout do majetkového podílu oprávněné osoby (§ 7 odst. 4, § 13 odst. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Sb.) jen tehdy, když se účastníci na tomto způsobu náhrady dohodli.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1998, [3 Cdon 1209/96](#))

Žalobce se domáhal, aby soud uložil žalovanému povinnost zaplatit mu částku 136 249 Kč jako náhradu za znehodnocené budovy, a to chlév a kůlnu u domu čp. 14 v M. Uvedl, že budovy byly znehodnoceny v době od roku 1952, kdy je užíval právní předchůdce žalovaného - Jednotné zemědělské družstvo v M. Žalobce je oprávněnou osobou podle zákona č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech. Žalovaný mu však odmítl zvýšit o žalovanou částku jeho majetkový podíl. Proto žalobce žádá, aby soud rozhodl o zaplacení částky, představující náhradu za znehodnocené budovy.

Žalovaný požadoval zamítnutí žaloby. Uváděl, že výši znehodnocení započítal při stanovení majetkového podílu do majetku žalobce a tím se s žalobcem vypořádal; pokud by nyní požadovanou částku žalobci zaplatil, obdržel by ji žalobce dvakrát.

Rozsudkem ze dne 4. 10. 1994 Okresní soud v Pelhřimově žalobě vyhověl. Podle zjištění okresního soudu je nepochybné, že žalobce byl a je vlastníkem nemovitostí užívaných žalovaným, že znehodnocení, k němuž došlo v době užívání této budovy žalovaným, činí 136 249 Kč a že žalobci v této výši náleží náhrada za znehodnocení budov. Podle § 23 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, má vlastník právo na finanční náhradu, pokud se účastníci nedohodnou na jiném způsobu náhrady. Podle zjištění soudu žalobce sice navrhoval jiný způsob vypořádání, a to zvýšení jeho transformačního podílu, žalovaný však na tento způsob nepřistoupil a může tedy žalovat na vyplacení náhrady v penězích.

Na základě odvolání žalovaného rozhodoval ve věci Krajský soud v Českých Budějovicích, který rozsudkem ze dne 19. 1. 1995 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl. Podle názoru odvolacího soudu je nárok žalobce třeba posoudit podle zákona č. 42/1992 Sb., neboť žalobce byl členem jednotného zemědělského družstva a je oprávněnou osobou podle § 15 tohoto zákona; družstvo je proto povinno provést výpočet jeho majetkového podílu. Jak odvolací soud konstatoval, "tento výpočet majetkového vkladu člena provedlo družstvo 7. 11. 1992 a z předloženého dokladu zjistil odvolací soud, že v oddíle nazvaném Hodnota sdružené budovy, stavby ke dni sdružení v cenách v účinnosti zákona č. 229/1991 Sb. se uvádí stodola, stáj v ceně 287 676 Kč. Jak zjistil odvolací soud z posudku znalce V. N., částka 287 676 Kč je cena stanovená podle cenového předpisu, který byl účinný ke dni účinnosti zákona č. 229/1991 Sb. Ocenění bylo provedeno podle stavu budovy k r. 1952. Z tohoto posudku bylo dále zjištěno, že cena stodoly ke dni předání činila 151 427,24 Kč, takže znehodnocení činilo 36 249,03 Kč. Odvolací soud považuje za správné tvrzení žalovaného, že zahrnutím ceny stodoly do majetkového vkladu navrhovatele ve výši 287 676 Kč bylo vypořádáno i znehodnocení této stodoly, ke kterému v průběhu užívání družstvem došlo. Bylo samozřejmě možno postupovat také tak, že by v této rubrice byla uvedena současná cena stodoly, tj. 151 427,24 Kč, a v další rubrice uvést znehodnocení ve výši 136 249,03 Kč. Výsledek by samozřejmě byl naprosto stejný. Z těchto důvodů je požadavek navrhovatele, aby mu byla vyplacena částka, která činí znehodnocení stodoly, do tří dnů od právní moci rozsudku neoprávněný. Ostatně, jak vyplývá z výpovědi navrhovatele, není oprávněnou osobou podle ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 42/1992 Sb., která provozuje zemědělskou výrobu, nemůže se proto nyní domáhat vydání majetkového podílu, a to ani částečně. Pro úplnost lze poukázat také na ustanovení § 14 odst. 2 a § 16 odst. 2 a odst. 4, že náhrada spočívá ve věcech, které osoba povinná k poskytnutí náhrady vlastní, nebo k nimž měla právo hospodaření ke dni 24. 6. 1991. Nelze se tedy domáhat plnění v penězích, pokud to nebylo mezi účastníky dohodnuto."

Proti rozsudku odvolacího soudu, který nabyl právní moci dne 13. 2. 1995, podává žalobce včasné dovolání, které opírá o dovolací důvod upravený v § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř., jímž lze uplatnit, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Uvádí, že budovy, o jejichž znehodnocení jde, byly sice vneseny do družstva, avšak žalobce nepřestal být jejich vlastníkem; proto nárok na poskytnutí náhrady za znehodnocení budovy opírá o § 23 zákona č. 229/1991 Sb., neboť žalovaný (případně jeho právní předchůdce) tyto budovy užíval na základě zvláštního předpisu - zákona o zemědělském družstevnictví. Žalobce sice usiloval o to, aby jeho nárok na poskytnutí náhrady za znehodnocené stavby byl vypořádán započtením do jeho majetkového podílu podle transformačního zákona, ale pro odmítavý postoj žalovaného k dohodě nedošlo. Žalobce tedy uplatnil nárok podle zákona č. 229/1991 Sb. a soud měl o takto uplatněném nároku rozhodnout. Dovolatel též polemizuje se závěrem odvolacího soudu a dovozuje, že v dané věci nebyla při stanovení výše jeho majetkového podílu podle transformačního zákona započítána náhrada za znehodnocení budov žalovaným užívaných. Proto dovolatel navrhuje, aby napadené rozhodnutí bylo zrušeno a věc byla vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud, který se stal k 1. 1. 1996 funkčně příslušným k rozhodnutí o podaném dovolání, a to v

řízení provedeném podle procesních předpisů účinných ke dni 31. 12. 1995 (čl. II odst. 4 zákona č. 238/1995 Sb.), po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 238 odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další podmínky dovolacího řízení a náležitosti dovolání (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.), napadené rozhodnutí z hlediska uplatněného dovolacího důvodu přezkoumal a shledal dovolání důvodným. Proto zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

V dané věci žalobce uvedl, že vlastnické právo k znehodnoceným nemovitostem nikdy nepřešlo na žalovaného (č. l. 1v, č. l. 29v.) a žalovaný toto tvrzení nepopřel. Soud prvního stupně pak dospěl k závěru, že žalobce “je a byl vlastníkem nemovitosti č. p. 14, kterou užíval žalovaný”. Odvolací soud se otázkou vlastnictví budov, které byly znehodnoceny v době, kdy byly žalovaným užívány, nezabýval.

Dovolací soud proto vychází ze skutečnosti, že žalobce (případně jeho právní předchůdce) byl v době užívání budov žalovaným vlastníkem těchto budov. Dovolací soud též konstatuje, že ani soud prvního stupně, ani soud odvolací nevedly právní skutečnost ani právní předpis, na jejichž základě žalovaný budovy žalobce užíval; žalobce však tvrdil, že “uplatnil vůči odpůrci nárok na vydání předmětné nemovitosti, která byla vnesena do tehdejšího JZD v M.”

S ohledem na shora uvedené skutečnosti je dovolání důvodné z hlediska uplatněného dovolacího důvodu. Žalobce opírá svůj nárok o § 23 zákona č. 229/1991 Sb. Podle § 23 odst. 1 tohoto zákona má právo na náhradu podle ustanovení § 14 a § 16 tohoto zákona i vlastník obytné nebo hospodářské budovy, která byla odstraněna nebo znehodnocena v době užívání organizací podle zvláštních předpisů. V případě, že tuto budovu odstranila nebo znehodnotila jiná právnická osoba než stát, má vlastník právo na finanční náhradu vůči této právnické osobě, pokud se nedohodnou na jiném způsobu vypořádání. Je zřejmé, že náhrada poskytovaná podle § 23 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. spočívá v poskytnutí finanční náhrady, pokud se účastníci nedohodnou jinak. Naproti tomu podle § 16 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb. náhrady, poskytované za budovy, jejichž cena k 24. 6. 1991 je nižší než cena původní stavby (viz § 16 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb.), spočívají “ve věcech, které osoba povinná k poskytnutí náhrady vlastní nebo k nimž měla právo hospodaření ke dni 24. 6. 1991 s výjimkou nemovitostí ve správě pozemkového fondu, popřípadě v podílu na jmění této osoby, a to až do výše hodnoty původních nemovitostí ... nedohodnou-li se účastníci jinak.” Ustanovení § 16 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb. ve vztahu k § 14 odst. 2 tohoto zákona upravuje případy, kdy oprávněné osobě je vydána budova nebo jiná stavba podle § 6; vypořádání vztahu mezi vlastníkem, který vlastnické právo k budovám užívaným organizací podle zvláštních předpisů v době tohoto užívání nepozbyl, se řídí ustanovením § 23 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., který způsob náhrady upravuje jinak než § 16 odst. 4 tohoto zákona. Pokud soudy nečinily skutkové zjištění, že žalobci byly znehodnocené budovy vydány podle § 6 citovaného zákona, je třeba danou věc posuzovat podle § 23 odst. 1 téhož zákona (samozřejmě za předpokladu, že organizace užívala tyto budovy podle zvláštních předpisů).

Podle tohoto ustanovení má však vlastník právo na finanční náhradu, pokud se účastníci nedohodnou na jiném způsobu náhrady. Jiným způsobem náhrady, na kterém by se však účastníci museli dohodnout, je stanovení podílu na jmění povinné právnické osoby; v daném případě na základě dohody účastníků mohly tyto nároky být zahrnuty do majetkového podílu žalobce (§ 7 odst. 4 zákona). Odvolací soud se však skutečností, zda k takové dohodě došlo, nezabýval, když vyšel z právního názoru, že “Není pochyb, že nárok navrhovatele je třeba posuzovat podle zákona č. 42/1992 Sb., neboť, jak soudy obou stupňů zjistily z výpovědi navrhovatele, byl členem zemědělského družstva”.

Samotná skutečnost, že v době, kdy zemědělské družstvo užívalo budovy nebo jiné stavby, které byly

ve vlastnictví osoby uplatňující nárok na zaplacení náhrady za jejich znehodnocení (§ 23 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb.), byla tato osoba členem zemědělského družstva, však neumožňuje, aby zemědělské družstvo pohledávku této osoby uspokojilo zahrnutím do majetkového podílu (§ 7 odst. 4 zákona č. 42/1992 Sb.). Částí majetkového podílu, a to tou částí, kterou tvoří základní podíl na majetku družstva, se nárok na náhradu podle § 23 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. stává pouze v případě, že účastníci se na takovém způsobu uspokojení pohledávky dohodli.

Pokud v dané věci vycházel odvolací soud z jiného právního názoru, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci (§ 241 odst. 2 písm. d/ o. s. ř.) a dovolání je důvodné. Proto nezbylo, než napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušit (§ 243b odst. 1, věta za středníkem, o. s. ř.) a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení (243b odst. 2 o. s. ř.).